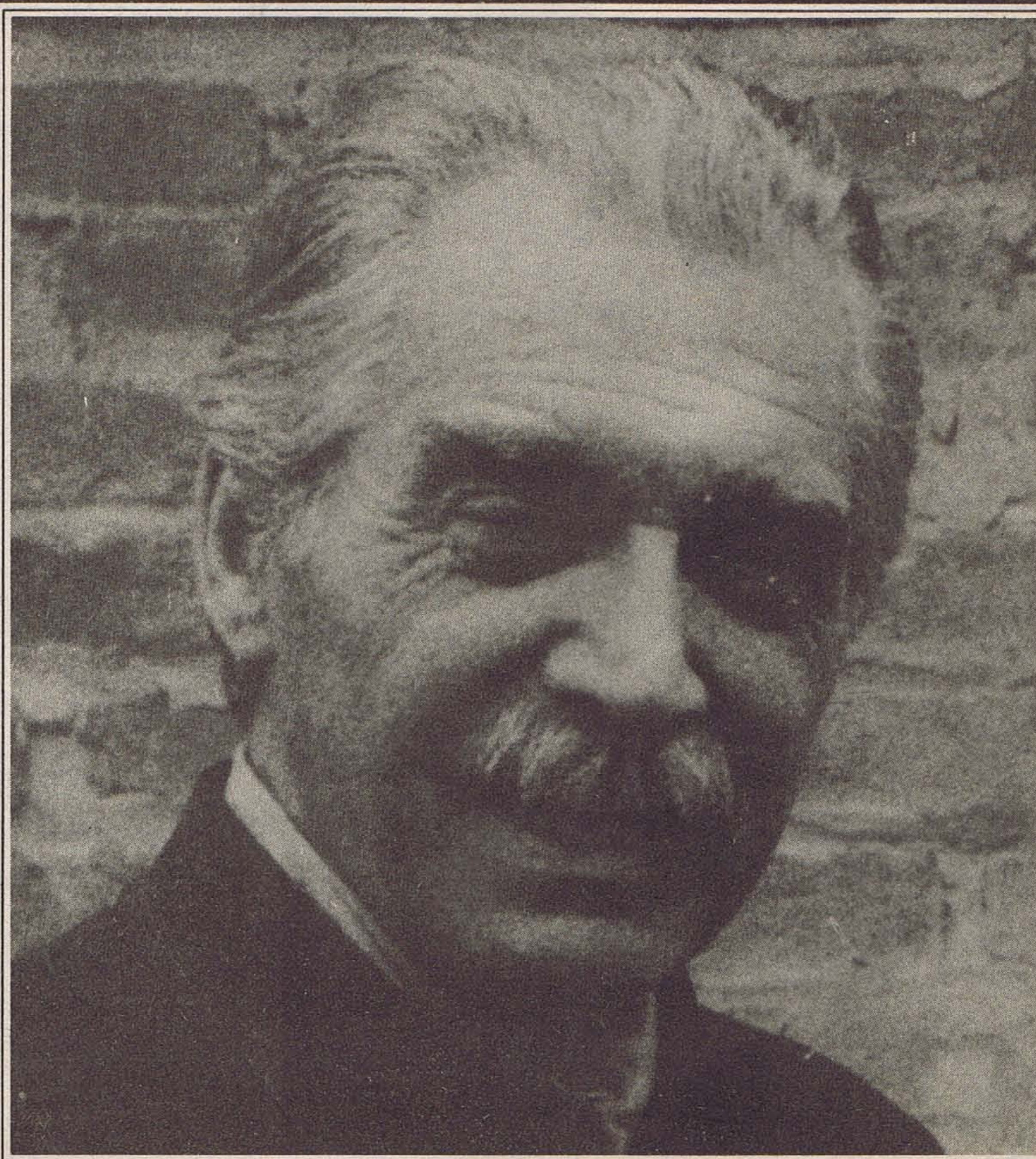
Deze bijlage behoort bij Panorama 27-1985

PANORAMA

DOSSIER MENGELE

HET COMPLETE VERHAAL EN ALLE FOTO'S

Produktie: Wout Batenburg en Wim van Gogh – Tekst: Manfred von Conta en Hans-Werner Hübner – Foto's: Stern en ANP

VERMOMD ALS LIEVE OPA

De nazi-beul Josef Mengele, die verantwoordelijk wordt gehouden voor de dood van vierhonderdduizend mensen in het vernietigingskamp Auschwitz, hing in zijn nadagen de lieve opa uit. Hij was populair bij de kinderen van zijn beschermers. Bij de kleine Andreas Bossert (foto) bijvoorbeeld, die door Mengele vaak bij zijn huiswerk werd geholpen.

Ontelbaar zijn de slachtoffers van de

Op zijn hoofd stond de hoogste beloning uit de geschiedenis van de misdaad. Alleen de openbare aanklager in Frankfurt had al een miljoen mark beschikbaar gesteld voor de beslissende tip, in enkele andere landen (VS, Israël) werden soortgelijke bedragen uitgeloofd. Er was een internationaal arrestatiebevel uitgevaardigd, Interpol speurde naar hem. De Israëlische geheime dienst, die in 1959 het brein achter de jodentransporten, Adolf Eichmann, op spectaculaire wijze van Argentinië naar Jeruzalem ontvoerde, zat hem op de hielen.

Nooit werd hij gepakt, Josef Mengele, de kamparts van Auschwitz, die als een godheid over leven en dood meende te kunnen beslissen en in het vernietigingskamp honderdduizenden de gaskamers injoeg. De man, die waanzinnige rassenexperimenten uitvoerde op levende mensen en de naam Engel des Doods kreeg, beschikte nadat de nazi-terreur tot staan was gebracht over te veel beschermengelen. Zoveel is inmiddels duidelijk geworden sinds in Brazilië een graf werd geopend en de Mengele-zaak weer actueel werd.

Josef Mengele. Hij werd op 16 maart 1911 in Günzburg aan de Donau geboren. Hij had twee jongere broers, zijn vader deed in landbouwmachines. Hij was een tengere jongen met grote belangstelling voor muziek en litera-

nazi-beul

Auschwitz vandaag. Het vernietigingskamp is nu een museum, waar foto's van kinderen hangen die Mengele had uitgekozen, op chocolade trakteerde en liet sterven tijdens zijn experimenten.

tuur, die gedichten en toneelstukken schreef. Hij studeerde in Bonn, München en Wenen en hij deed dat in een razend tempo. Voor feestjes had hij geen tijd. In 1935 promoveerde hij tot doctor in de filosofie, vier jaar later tot doctor in de medicijnen. Hij vond studie en wetenschap veel belangrijker dan de politiek, maar hij werd al voor de oorlog lid van de nazi-partij en de SS. Dat was in die tijd onder doktoren min of meer gebruikelijk en bovendien kon het helpen bij de opbouw van een carrière.

Mengele zag een toekomst in de wetenschap voor zich. Vanaf 1937 werkte hij samen met professor Otmar von Verschuer bij het „Instituut voor Erfbiologie en Rassenhygiëne" en daar maakte hij snel naam. De oorlog bracht ook in zijn leven een grote verandering teweeg. Hij werd legerarts bij de Waffen-SS en bleef dat tot 1943, toen hij gewond raakte en werd afgekeurd voor dienst aan het front. Hij kwam als kamparts in Auschwitz terecht en begon daar met zijn experimenten die hem berucht zouden maken. Na 1945 behoorde hij tot de meest gezochte oorlogsmisdadigers, maar in tegenstelling tot bijvoorbeeld Eichmann bleef hij onvindbaar voor nazijagers als Wiesenthal en de Israëlische geheime dienst.

Zijn welgestelde familie in het Beierse plaatsje Günzburg steunde hem in alle

Boven: Mengele beschikte op het perron van Auschwitz over leven en dood. Met een armbeweging maakte hij duidelijk wie direct vergast werd, wie geschikt was om te werken en wie hij voor experimenten nodig had. Op 29 juni 1944 maakte hij schriftelijk melding van onderzoek op het hoofd van een 12-jarig kind (rechts).

29. JUN. 1944

Hyg.-bakt. Unters.-Stelle
der Waffen-SS, Südost

Auschwitz OS., am 29. Juni 1944.

Anliegend wird übersandt:

Material: Kopf einer Leiche (12-jähriges Kind) entnommen am

zu untersuchen auf Histologische Schnitte

Name, Vorname:

Dienstgrad, Einheit: siehe Anlage

Klinische Diagnose:

Anschrift der einsendenden Dienststelle: H.-Krankenbau
Zigeunerlager Auschwitz II, B II e

Bemerkungen:

Der 1. Lagerarzt
K.L. Auschwitz II
Mengele
SS-Hauptsturmführer.
(Stempel, Unterschrift)

Mengele beschikte over leven en dood

opzichten, oude nazi-helden en SS-kameraden hielden hem verborgen, Zuidamerikaanse dictators boden hem bescherming. Aan de andere kant maakte de Duitse justitie fouten, terwijl de Zwitsers hem eenmaal voor het grijpen hadden, maar zó lang talmden dat ze later opgelucht konden verklaren dat de engel gevlogen was.

Dat hij na de oorlog niet meteen als SS-er kon worden herkend, was zijn eigen verdienste geweest, zo heeft hij zijn vrienden in Zuid-Amerika later meermalen trots verteld. De voor leden van de SS verplichte bloedtest had hij destijds geweigerd, omdat hij die voor onwetenschappelijk hield. Hij riskeerde daarmee een disciplinaire straf, maar zover kwam het niet. Men zag bij Mengele van het onderzoek af, waardoor bij hem nooit zijn bloedgroep in zijn oksel werd getatoeëerd.

De familie heeft Mengele volgens zijn zoon Rolf na de Duitse capitulatie bij een boer in de omgeving van Rosenheim ondergebracht, waar hij vervolgens enige tijd heeft gewerkt.

Vaststaat dat de kampbeul op 20 juni 1949 naar Argentinië vertrok. In Genua hadden voormalige Duitse officieren (codenaam: *Groep Edelweiss*) hem valse papieren voor zijn vlucht uit Europa bezorgd. Op een blanco paspoort van het Internationale Rode Kruis heette Mengele vanaf dat moment Helmut Gregor, geboren in het Italiaanse Termeño, van beroep werktuigbouwkundige.

Dit papier met nummer 100501 toonde Mengele bij aankomst in Buenos Aires, waar hij zich meteen vestigde als de arts dr. H. Gregori. In 1956, de Duitse autoriteiten waren nog steeds niet naar hem op zoek, verzocht hij de Duitse ambassade in Buenos Aires hem zijn geboorteakte uit Günzburg te bezorgen. Als bewijs dat hij echt Josef Mengele was, had hij een getuige meegebracht: Hans Sedlmeier, een vooraanstaande medewerker in zijn vaders machinefabriek.

Onder zijn echte naam stichtte Mengele op 1 oktober 1957 in de Argentijnse hoofdstad het bedrijf Fadrofarm, een commanditaire vennootschap met

Lebenslauf:

Josef Mengele

De bijna 30 jaar oude Mengele (boven) meldde zich vrijwillig bij de Waffen-SS. Zijn bij die gelegenheid zelf geschreven levensloop (links) was veertig jaar lang het enige document dat men van hem bezat.

Mengele was een knutselaar die zich niet over zijn verleden uitliet

aandelen. Geldschieter en grootste aandeelhouder was volgens de Amerikaanse geheime dienst de firma Mengele & Zn in Günzburg.
Mengele voelde zich zo zeker dat hij zijn toekomstige bruid Martha, van wie hij overigens jaren later zou scheiden, liet overkomen en een riante villa kocht in Vicente Lopez, een voorstad van Buenos Aires. Op 25 juli 1958 trouwden Josef en Martha. Ze gaven een enorm feest, dat werd opgeluisterd door gasten uit Günzburg en uit de Duitse nazi-kolonies in Argentinië en Paraguay.

De dictator voorzag Mengele in recordtempo van een nieuwe nationaliteit

Maar al snel kwam er voor hen slecht nieuws uit de Heimat. In Frankfurt bereidde de openbare aanklager eindelijk het eerste Auschwitz-proces voor. Getuigen uit binnen- en buitenland legden zeer belastende verklaringen af ten opzichte van de voormalige kamparts.
In juni 1959 werd vanuit Frankfurt het eerste arrestatiebevel de wereld in gestuurd. Mengele verhuisde prompt naar Paraguay.
Van de uit Duitsland stammende dictator Alfredo Stroessner kreeg hij een paspoort en slechts vijf weken later werd hij officieel staatsburger van het land.
Zeer behulpzaam bij deze razendsnelle wisseling van nationaliteit was een van zijn oude vrienden uit Argentinië: de voormalige Luftwaffe-kolonel en fanatieke Hitler-vereerder Ulrich Rudel, staalhandelaar en allerbeste maatjes met Stroessner. Via Rudel leerde Mengele ook de man kennen die hem plechtig beloofde te zorgen voor een langdurig veilige schuilplaats: Wolfgang Gerhard, ooit voorman bij de Hitler-Jugend in Graz en in 1949 op 24-jarige leeftijd naar Brazilië gevlucht. In de nazi-kringen van São Paulo was hij op typisch Duitse feesten en partijen door zijn charme en zijn onuitroeibare Derde-Rijk-mentaliteit een graag geziene gast.
Gerhards voorstelling van een veilige plek ten behoeve van zijn nieuwe vriend was vrij eenvoudig. Hij had mensen nodig die nauwelijks contact hadden met de — zoals hij het uitdrukte — „door minderwaardige halfapen bevolkte, smerig tropische, Braziliaanse omgeving". Mensen ook, die zich beter op hun gemak voelden naarmate de kring van „gezworen kameraden" kleiner was en die bovendien geld nodig hadden.
Gerhard had de perfecte kandidaten op het oog: de in 1948 voor de communisten uit Hongarije gevluchte echtelieden Geza en Gitta Stammer. Geza was bouwkundig ingenieur, maar omdat zijn vrouw zich in de miljoenenstad São Paulo niet gelukkig voelde, hadden ze zich teruggetrokken op een afgelegen boerderij in Araraquara, honderdvijftig kilometer noordelijker.
Op een avond in 1961, tijdens een Oostenrijks-Hongaars feest, vroeg Wolfgang Gerhard aan de Stammers of ze niet een ervaren veefokker uit Zwitserland in dienst wilden nemen als beheerder. Echter: voor slechts vijftien hectare grond hadden de Stammers geen beheerder nodig. Gerhard had de oplossing al bij de hand: de Zwitser, Peter Hans Hochbichler, zou zorgen voor de aankoop van een groter stuk land. Al na een maand verhuisden de Stammers en hun kersverse partner naar een landgoed van achtenveertig hectare bij São Paulo, dat in de latere correspondentie met Günzburg als *Sitio 1* aangeduid zou worden.
Met de komst van beheerder „Peter" begon voor het Hongaarse echtpaar een psychodrama met als voornaamste kenmerken haat en bedreiging. „Peter Hochbichler" bleek, zeker nadat hij zijn ware identiteit had onthuld, een onverdraaglijke huisgenoot voor de Stammers. In zijn eenzaamheid vormden zij zijn enige publiek voor zijn eindeloze voordrachten betreffende rassenleer, evolutietheorieën, wereldeconomie en filosofie.

De „gezworen kameraden" ontfermden zich efficiënt over de gezochte kampbeul

Steeds wanneer hij de behoefte kreeg een redevoering te houden, móést iemand hem aanhoren, of het nu ging om arbeidsmoraal, discipline of zuinigheid in het huishouden.
Al spoedig wilde Geza Stammer af van zijn kwelgeest, die zich zelfs luidkeels bemoeide met zijn huwelijksleven of met de opvoeding van zijn kinderen. Steeds opnieuw wisten echter Mengeles familieleden in Günzburg de Hon-

Mengele verveelde zich dood bij de Stammers. Zijn familie kocht opnieuw een stuk grond voor hem, waar hij zich lange tijd kon bezighouden met de bouw van een huis en van een bootje.

garen te sussen met dure geschenken. Maar ook de nieuwe auto die uit Duitsland arriveerde, kon het leefklimaat niet blijvend verbeteren. Mengele meldde verontwaardigd aan Sedlmeier in Günzburg dat Stammer de wagen direct had ingeruild voor een andere, mét chauffeur, in plaats van de opbrengst bij verkoop in de koffieplantage te investeren. Die plantage bracht tenslotte hooguit 250 dollar per jaar op. Door de spilzucht van Stammer zou hij nooit financieel onafhankelijk van Günzburg worden, zo klaagde Mengele tegen Sedlmeier.
Wolfgang Gerhard, die de spanningen op *Sitio 1* met toenemende zorg bekeek, nodigde in 1966 ex-kolonel Rudel uit als vredesstichter. Maar ook Rudel, die in de geheime code van de correspondentie met Günzburg *De Goede Kameraad* werd genoemd, kon niets uitrichten.
Op 7 januari reisde daarom Hans Sedlmeier (codenaam *Messerle*) maar weer naar Brazilië. Teneinde het door interne tegenstellingen bedreigde bestaan bij de Stammers te redden, zegde de

Dank zij zijn beschermers bleef Men

DE ORGANISATOR

Ulrich Rudel, veelvuldig onderscheiden kolonel-vlieger en Hitler-vereerder, verschafte Mengele in de persoon van Wolfgang Gerhard een uiterst belangrijke handlanger in de Zuidamerikaanse nazi-gemeenschap. Rudel overleed ongeveer drie jaar geleden.

DE BEMIDDELAAR

Wolfgang Gerhard, ooit voorman bij de Hitler-Jugend, bracht Mengele in 1961 naar Brazilië en onderhield de verbinding met diens familie in Duitsland. Hij overleed in 1978 in Oostenrijk, nadat hij enkele jaren eerder Mengele zijn oude identiteitspapieren had overgedragen.

DE BESCHERMER

Geza Stammer, een gevluchte Hongaar, stelde na bemiddeling door Gerhard de voormalige kampbeul aan als beheerder op een plantage. Het salaris werd vanuit Günzburg overgemaakt. Stammer beschermde Mengele veertien jaar lang.

DE VRIEND

Wolfram Bossert, Oostenrijker van geboorte, was gefascineerd door de academisch gevormde Mengele. Hij hielp de SS-arts aan een huis in São Paulo en was erbij toen deze verdronk.

gele na de oorlog onvindbaar

DE GELDLOPER

Hans Sedlmeier, topman van de Mengele-machinefabriek in Günzburg, onderhield het briefcontact met de voortvluchtige misdadiger en bracht hem geld. Via een huiszoeking bij Sedlmeier kwam de Duitse justitie Mengele op het spoor.

DE BONDGENOOT

Klaus Barbie, de voormalige Gestapo-baas in Lyon, bood Mengele na bemiddeling van Rudel een veilig onderkomen aan in Bolivia. Barbie zit nu in een Franse gevangenis.

DE ZOON

Rolf Mengele, advocaat te Freiburg, bezocht zijn vader in Brazilië. Ook na diens dood zweeg hij over de rol van de medeplichtigen.

„Gezworen kameraden" bijeen. V.l.n.r.: Wolfgang Gerhard, Josef Mengele en Wolfram Bossert. Gerhard en Bossert behoorden tot de voornaamste beschermengelen van de kamparts.

Klaus Barbie wilde Mengele aan een schuilplaats helpen, maar deed vergeefse moeite

gast uit Duitsland toe de aankoop van een nieuw landgoed te zullen financieren. *Sitio 2* in de buurt van de industriestad Caieiras bood twee voordelen: de nukkige oude man was voorlopig maandenlang bezig met de bouw van een eigen huis, terwijl de stad nieuwe mogelijkheden bood aan Wolfgang Gerhard om een vers „publiek" voor Mengele te zoeken. Het grote probleem was dat deze zich gruwelijk verveelde bij de Stammers en zich er in brieven naar Duitsland over beklaagde, dat de jongere Mengeles, met wie hij correspondeerde niet alleen weinig, maar ook oppervlakkig schreven. Ze konden toch bijvoorbeeld de titels noemen van boeken die ze net hadden gelezen? Dan zou hij er kritisch commentaar op kunnen leveren.

Haat en bedreiging waren bepalend voor de sfeer in Mengeles schuilplaats

Met broer *Lollo*, opperbaas Ludwig Mengele, kwam het tot een openlijke botsing toen Josef met als intriges bedoelde voorstellen voor de bedrijfspolitiek dreigde de familieleden tegen elkaar uit te spelen. Zo feliciteerde *Lollo* zijn broer later dan ook niet met diens zestigste verjaardag en prompt beklaagde Mengele zich bij Sedlmeier: „Het behoort tot de treurigste ervaringen in mijn leven me bezig te moeten houden met de vijandigheden van mijn broer."

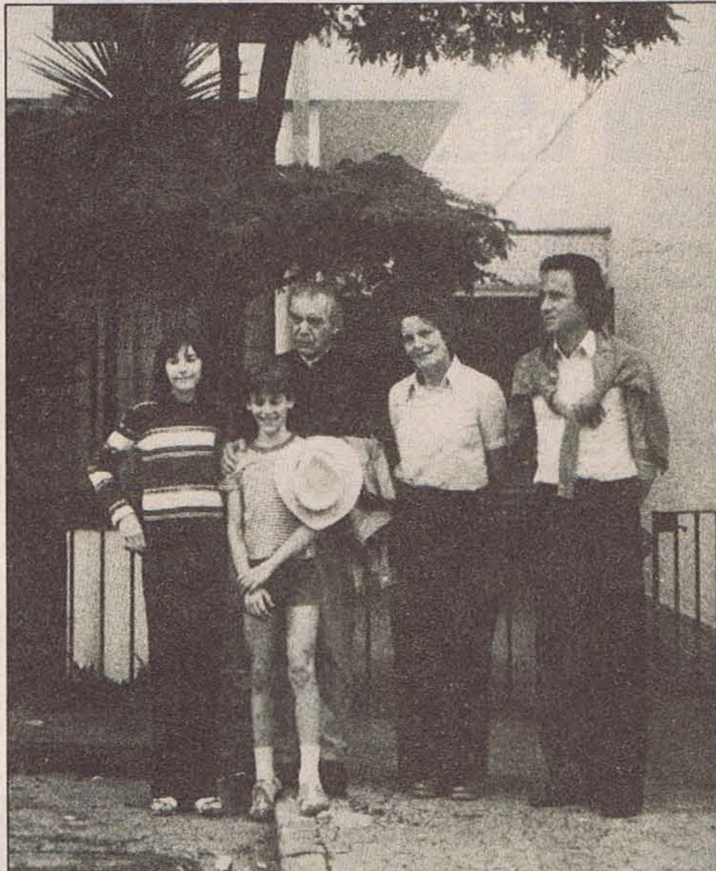
Om de stemming enigszins te verbeteren had Wolfgang Gerhard opnieuw een voorstel. Hij kende ene Wolfram Bossert, die in 1952 vanuit Oostenrijk naar Brazilië was gekomen en vanwege zijn interesse in kunst *Musicus* werd genoemd. Met Gerhard had hij nachtenlang over literatuur gediscussieerd en ook politiek gezien leek Bossert wel te deugen. Als nationaalsocialist tot op het bot is Bossert ook nu nog de overtuiging toegedaan dat het Duitse volk niet op de knieën hoeft voor de overwinnaars. Oorlogsmisdaden moeten volgens hem alleen dan bestraft worden als volgens het gelijkheidsprincipe ook de geallieerden hún zondaars voor het gerecht slepen.

Uiteindelijk werd Bossert in september 1968 in contact gebracht met de man die op *Sitio 2* verborgen werd gehouden. Mengele, zich nog steeds bedienend van zijn Zwitserse naam, en Bossert maakten filosofisch-literair getinte wandelingen, waarbij de vorm van het Latijnse sonnet uitvoerig aan de orde kwam. Later volgden gezellige avonden in de oud-Duitse zithoek met klassieke muziek en discussies over „eeuwige waarden".

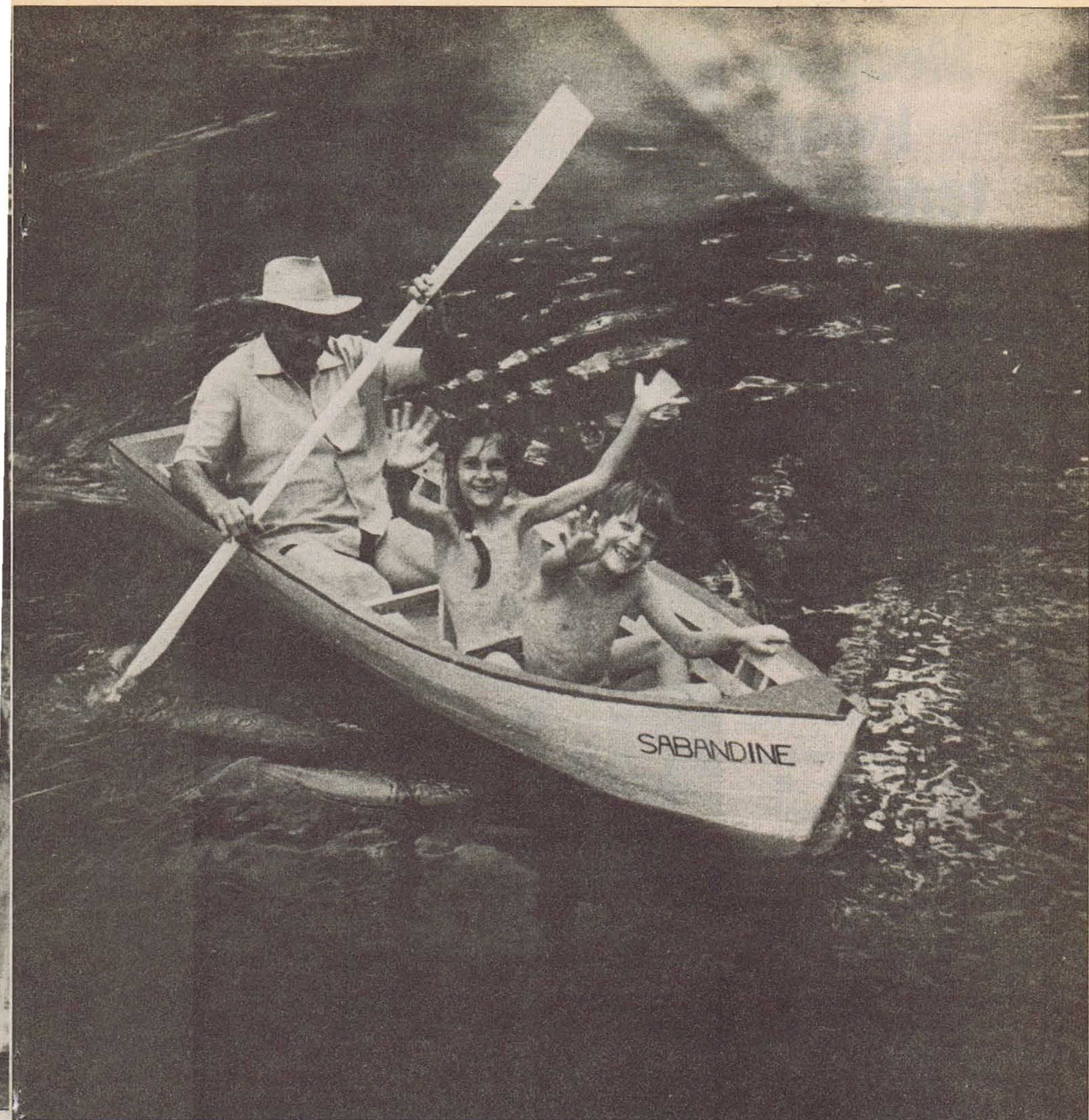
Vrij spoedig maakte „Peter" zich bekend als Mengele en Bossert noteerde voor zichzelf wat hem aan de nieuwe vriend beviel of irriteerde. Volledig eens was hij het met Mengeles vaststelling: „In een wereld waarin alle waarden van ras, volk, stand en klasse dood zijn en men moet leven als een mens zonder vaderland is het heel moeilijk alle emoties op hun juiste plaats te krijgen."

Tevens noteerde hij: „Hij (Mengele, red.) meent zelfs dat alle anderen zich onzelfzuchtig aan hem moeten overgeven, terwijl hij alleen hen mag gebruiken."

In een brief aan *Messerle* schilderde Bossert in 1969 de situatie in huize Stammer, waar Mengele nog steeds vertoefde, op cryptische wijze: „Aan de ene kant wordt heel slim een verstikkend net van menselijke en finan-

Zoon Rolf Mengele bezocht zijn vader en de Bosserts in 1977 (boven rechts) en zag een goedmoedige grootvader, die een bootje had gebouwd voor de kinderen Sabine en Andreas. De voormalige kinderslachter bedacht de naam Sabandine, een combinatie van de voornamen, en ging vaak zelf mee uit varen (rechts).

ciële draden geknoopt, terwijl aan de andere kant iemand zich worstelend probeert te bevrijden uit deze zenuwentoestand."
Zelfs de door Bossert ondernomen musicale pogingen (een tochtje door het oerwoud met Beethoven schallend uit een koffergrammofoon) hielpen niet meer.
Nog eenmaal verscheen Rudel ten tonele en stelde voor opnieuw te verhuizen. De voormalige Gestapo-chef van Lyon, Klaus Barbie, die destijds als Klaus Altmann kalm in Bolivia leefde, had zich bereid verklaard compaan Mengele uitkomst te bieden. Maar de kamparts wilde daar niets van weten, hij wenste zijn publiek niet te verliezen. Hij bleef bij de Stammers en de strijd ging onverdroten voort.
Het kwam bij Geza en Gitta Stammer geen moment serieus op een eind te maken aan de ondraaglijke situatie door hun onverbeterlijke huisgenoot bij de politie aan te geven. Ze waren bang dat ze wegens hulp aan een wereldwijd gezochte nazi-misdadiger zelf aangeklaagd zouden worden. Bovendien zou het volgens de erecode van hun vriendenkring ongepast zijn geweest en tenslotte, zo verklaarde Stammer later, „had het hen financieel ook nog wat wijzer gemaakt."
Ze besloten vol te houden en stelden zich zelfs aan nieuwe, mogelijk fatale risico's bloot. In juli 1972 moest Mengele aan een darmverstopping worden geopereerd. De inschrijving in het ziekenhuis met de slecht vervalste identiteitskaart op naam van Peter Hochbichler bezorgde alle betrokkenen doodsangsten, ook al omdat Klaus Barbie kort tevoren een interview had gegeven en daarmee internationale speuracties naar nazi-coryfeeën had gestimuleerd. Het bedrog werd echter niet ontdekt en Mengele werd met succes geopereerd.

Mengele kwam tenslotte door verdrinking om het leven

Nadien klampte hij zich steeds meer vast aan de familie Bossert, een echtpaar met twee kinderen. Toen bovendien zijn steun en toeverlaat Wolfgang Gerhard naar Oostenrijk was teruggekeerd omdat zijn vrouw en zoon ziek waren, was Mengele geheel aangewezen op Wolfram Bossert, die dan ook de correspondentie met Günzburg ter hand nam. Hij haalde Sedlmeier in 1974 over opnieuw naar Brazilië te reizen. Na lange onderhandelingen was *Messerle* bereid een klein huis ver buiten São Paulo voor Mengele te kopen.

Mengele klaagde over zijn onwaardige situatie: „Ik leid een armzalig leven"

Daar zou de oude man alleen gaan wonen. De Stammers leenden hun naam voor de aankoop van het huis en de Bosserts zorgden voortaan voor Mengeles veiligheid.

Wolfram haalde zijn beschermeling over eindelijk diens levensverhaal op papier te zetten. Mengele stemde toe, het geheel zou de titel *Odyssee* krijgen, maar tot ergernis van Bossert vorderden de memoires nauwelijks. Liever dan aan de *Odyssee* te werken, krabbelde de schrijver tamelijk banale dagboekaantekeningen neer over het weer of over de beklagenswaardige werkschuwheid van „het Braziliaanse tweedehands ras". Of hij schreef ellenlange brieven naar Günzburg, waarin hij alleen gelijk had en nooit schuld. Over zijn nazi-verleden uitte hij zich nauwelijks. Eenmaal schreef hij: „Het is helemaal niet moeilijk om foutloos door het leven te gaan als je onbevangen kunt toezien wat er in de wereld gebeurt. Daarbij verworden „goed" en „fout" tot begrippen zonder betekenis, zoals in de natuur ook geen „goed" of „fout" voorkomt. Beslissend is alleen de bestaande noodzaak, van waaruit wij als volk handelen."

Veel vaker beklaagde hij zich over zijn „onwaardige levenssituatie": „Ik kan mijn levensavond niet anders dan als armzalig betitelen. Daaruit valt af te leiden hoezeer ik tracht met bescheiden middelen rond te komen."

Kwellend was kennelijk de angst om met zijn nep-paspoort in een politiecontrole te belanden. Op straat hield hij, net als de Bosserts, een hand voor zijn gezicht zodra iemand hem tegemoet kwam.

Aan Sedlmeier verzocht hij dringend zijn oude vriend Gerhard op kosten van de firma Mengele naar Brazilië te laten vliegen, opdat deze zijn oude Braziliaanse identiteitskaart voor hem zou achterlaten. Opnieuw kreeg Mengele zijn zin en voortaan ging hij door het leven als Wolfgang Gerhard.

Op 24 januari 1979, zo vertellen de Bosserts, wilden zij Mengele meenemen op vakantie naar het strand van Bertioga. De bejaarde beul, die zo leuk met de zoon en de dochter van Bossert kon spelen, was echter kankerend achtergebleven, omdat hij de pomp van zijn waterbron moest repareren. Maar op 6 februari was hij midden in de nacht opgestaan en hen nagereisd. De dag erna vond hij, 67 jaar oud de dood bij het zwemmen in zee.

De dag van Mengeles dood? Hij liet zich door Wolfram Bossert fotograferen aan het strand van Bertioga, samen met Frau Bossert en de kinderen.

Na de begrafenis — in het dorpje Embu bij São Paulo — schreef Wolfram Bossert in een brief aan Sedlmeier:

„Laat de tegenstanders maar geld verspillen aan iets dat al achterhaald is"

„Wij denken dat de geheimhouding moet worden volgehouden. Niet alleen om persoonlijke onaangenaamheden te vermijden, maar ook om onze tegenstanders maar door te laten gaan met het verspillen van geld en moeite aan iets dat al lang achterhaald is."

En zoon Rolf Mengele, die zijn vader in 1977 bezocht had en na diens dood nog eenmaal bij de Bosserts op bezoek ging, hield zich daar ook aan. Zes jaar lang zweeg hij om de medeplichtigen aan zijn vaders vlucht niet in problemen te brengen. Zei hij.

De Israëlische geheime dienst geloofde daar niets van. „Josef Mengele leeft en ademt," was de plechtstatige reactie uit Jeruzalem.

Vele anderen, onder wie Simon Wiesenthal, twijfelden. Niet aan de identiteit van de man op de foto's, dat was heel duidelijk de ongrijpbare nazi-arts, maar aan de man in het graf op het kerkhof van Embu. Als niet onweerlegbaar zou zijn aangetoond dat Josef Mengele in 1979 is verdronken en als Wolfgang Gerhard begraven, zou zijn schim hebben voortgeleefd, veertig jaar na zijn gruweldaden in Auschwitz.

Nu het bewijs is geleverd, kan eindelijk het dossier-Mengele worden gesloten. De Engel des Doods zal nooit terechtstaan en aan de wereld worden getoond als symbool van de waanzin. Hij is net zo dood als zijn vierhonderdduizend slachtoffers. ◄

HET GRAF VAN DE BEUL

De „engel” was zelf dood in februari 1979. Regelmatig legden de Bosserts later bloemen op het graf van Wolfgang Gerhard, alias Josef Mengele (op de foto Frau Bossert en haar kinderen Andreas en Sabine), dat zes jaar later bij de heropening werd omstuwd door de wereldpers.